

Přednášková činnost Rudolfa Steinera v Anglii

Marie Steinerová

Rudolf Steiner hovořil o duchovní vědě v Anglii často a rád.

V ochotě přijímat duchovně-vědecké pravdy panuje v Anglii jistá velkorysost: lidé jsou otevřenější vůči neomezeným možnostem. Je tu menší obava z porážky vlastního, těžce vydobytého vědění hlavy; umíněnost v odmítání všeho nového a neznámého není v lidech tak hluboce zakořeněná; lidé nejsou tak zavrtaní do své učené domýšlivosti. Je tu více smělosti, odvážné vykračování za podrobováním si neznámých světů.

Co současnou Anglii sjednotilo v jeden národ, jsou dobytvačné kmeny různých národností. Po římském vpádu byli dalšími dobytvači germánští Anglosasové, kteří vytlačili původní keltské obyvatelstvo Britonů a Gaelů a zahnali ho až k severovýchodnímu pobřeží Francie; potom pronikající Frísové a Dánové; a nakonec z Francie přicházející dobytvační Normané. Británie tak byla několikrát podmaněna a její národy po tvrdém vzájemném zápolení konečně spojeny. Co z toho však vzešlo, byla silná, sebevědomá jednota, hrdé sebevnímání pronikající celý národ, síla vnášet vlastní podstatu do substance jiných národů. Duševní síly vzaté z osobitosti různých národních individualit se navzájem vyrovnávaly. Individuální vědomí vystupňované ke státnímu povědomí je postupovalo a udržovalo v rovnováze. Tato mnohočlenná národní jednota tak potom mohla vzdorovat všem útokům přicházejícím zvenčí a na tomto moři omývaném a chráněném ostrově se energicky rozvíjet k sebevědomé samostatnosti a vyrážet za dobýváním světa. Noblesse oblige, vznešenost zavazuje. Pro takovýto národ jistý si svou silou by bylo nedůstojné omezovat svobodu myšlení, dusit volnost svědomí, brzdit svobodu konání, jak v duchovních záležitostech, tak v záležitostech státu a lidstva. Proto je také Anglie zemí, kde se hledání ducha mohlo rozvíjet nej neomezeněji. Státní moc ani církevní nátlak ho nedokázaly uhasit; nedokázaly to ani tajné organizace s fémovými soudy.

Kdyby Rudolf Steiner býval mohl působit v anglicky mluvících zemích tak, jak to učinil ve střední Evropě, znělo by teď jeho jméno ze všech úst. Neumlčovali by ho, ani neostouzeli; neusilovali by o jeho čest a jeho život, aby ho zneškodnili. Takto však musel mluvit jazykem pro posluchače cizím, v době největší nenávisti vůči Němcům; sebelepší překlad nemohl dostat uměleckému spádu jeho projevu. A přesto jeho působení pronikalo. Kolem něj se vytvořil věrný kruh žáků, který pozornost těch, kdo stáli opodál, zaměřil na tohoto vynikajícího duchovního badatele. Tak jako všude hrozilo, že válka zadusí již probuzené zárodky; ony se však zvolna prodíraly k novému životu.

Rudolf Steiner mohl k anglickému auditoriu promluvit již tři roky po skončení války, a to nejprve o pedagogických otázkách v Goetheanu v Dornachu. Mrs. Millicent Mackenzieová, známá anglická pedagožka, stála v čele kruhu zájemců, který z Anglie přicestoval do Švýcarska, aby z nových duchovních zdrojů načerpal světlo k řešení výchovných problémů. Tenkrát vyslané impulzy působily dál. Nejprve dostal Rudolf Steiner pozvání, aby v dubnu 1922 u příležitosti oslav Shakespearových narozenin ve Stratfordu nad Avonou hovořil o uměleckých a výchovných otázkách. Téma dvou přednášek znělo *Drama ve vztahu k výchově*, jiné pak *Shakespeare a nové ideály*. Je to šťastné osudové znamení, že v návaznosti na Shakesperova ducha můžeme překlenout nenávist národů a setkat se ve společném duchovním úsilí. Shakespeare, jehož pro svět znovuobjevil Goethe a jehož mohl stavitel Goetheana na základě svého duchovního vědění posunout do onoho světla, které ho omývá z dění v duchovním světě a činí z něj pro materialistickou epochu problém, na nějž se značně bezradně přivěšují tápavě hypotézy. Oslavy, které ve Stratfordu navazují na vzpomínkovou slavnost a jichž se ve slavnostním průvodu účastní zástupci různých zemí, jsou opravdu hodny největšího syna Anglie. Německo oficiálně dosud zastoupeno nebylo, zato však skrze Rudolfa Steinera duchovně a tím reálněji. Pouto bylo zase obnoveno, a již v srpnu 1922 mohl Rudolf Steiner hovořit o výchovných otázkách před poměrně početným okruhem zájemců

v Oxfordu, tomto úchvatně krásném, přitom středověce působícím univerzitním městě.

Osm přednášek o pedagogice a na ně navazující debaty vedly k založení *Educational Union* pod předsednictvím Mrs. Millicent Mackenzieové. Cílem tohoto sdružení bylo zpřístupnit myšlenky Rudolfa Steinera o výchově širokým kruhům a zvláště anglickým a americkým pedagogickým svazům.

Na taková setkání navazovaly pokaždé přednášky o duchovní vědě v Londýně a na místě samém. Byla s nimi spojená také představení eurytmického umění, provedená umělkyněmi z Goetheana. Eurytmie, pohybové umění, které se ve svých tendencích opírá o duchovně vnímatelné záchvěvy mluveného slova, zaznívajících vzduchem a dále vibrujících éterem, nebo znějících tónu, je pramenem znovuoživení pro všechna umění a výchovným faktorem pro dospívající, ducha si žádající lidstvo - faktorem, který snad ani nelze dostatečně vysoko ocenit. Vzniklo nové umění, které Rudolf Steiner odposlechl z duchovního života a poskytl jej v okamžiku, kdy na něj doléhaly prosby o osvětu v těchto věcech; účinně se pak začlenilo do kulturního života současnosti. Toto umění vzniklo na základě původních teoretických údajů, které jeho pilní žáci přeměnili v čin, a tak přicházely další a další rady, jež se pak stávaly zjeveními.

Nadšení, které toto mladé umění mezi přáteli Rudolfa Steinera vyvolalo, vedlo k nádhernému výsledku. Již v červnu 1926 mohl být v jedné z nejlepších dopravních oblastí Londýna (Park Road 33 NW) otevřen přednáškový a divadelní sál, nesoucí jméno *Rudolf Steiner Hall*. Architekt Mr. Wheeler šťastně spojil stavební nezbytnosti podmíněné poměry londýnských ulic s inspiracemi, které mu poskytly myšlenky Rudolfa Steinera ke stavbám v Dornachu. Dům slouží především šíření slova a uměleckých intencí Rudolfa Steinera.

A také pedagogické impulzy vedly k praktickým výsledkům. Nejprve vedoucí jednoho již existujícího venkovského výchovného ústavu v okouzlujícím někdejší dominikánském opatství v blízkosti Londýna, v Kings Langley Priory, prohlásila, že je ochotná své školské zařízení zvolna přebudovat podle pedagogických myšlenek Rudolfa Steinera. Miss Crossová, vedoucí Kings Langley Priory School, musela počítat s jistou prodlevou, než byla stávající zařízení přeměněna podle nových výchovných metod; statečně a věrně šla za tímto cílem a nebála se námahy ani zklamání. Již po vánočním pedagogickém kurzu v Dornachu¹ začala své rozhodnutí přeměňovat v čin. Ti, kdo si pospíšili a snažili se, a přáli si školu, která by v obvodu samotného Londýna vycházela bezprostředně z výchovných principů Rudolfa Steinera, mohli svůj ideál realizovat v poměrně krátké době. Jejich rozhodnutí uzrálo v roce 1923, po dvoutýdenním cyklu pedagogických přednášek Rudolfa Steinera v Ilkley. A již v červnu 1926 jsme ve Streathamu, na tomto milém londýnském předměstí, mohli navštívit výtečně fungující školu s připojeným internátem - *The New School*, školu, která energicky a s chutí pracuje a díky pedagogického kongresu již také vzbudila zájem. Sympatický obyčej anglických *Summer Schools* (letních škol) s sebou přinesl i to, že Rudolf Steiner navštívil nejen místa zvukných jmen jako Londýn, Oxford, Stratford, ale také vzdálenější oblasti, které skýtají zajímavá nahlédnutí do různorodosti anglického života. Cizince tu překvapí především pozoruhodně silný kontrast mezi nejmodernějším komerčně-industriálním podnikáním a hlubokou odříznutostí od světa. Svět automobilů, motorů, gramofonů, rádií, svištící tempo dopravy, povrchnost moderního kulturního života bezprostředně sousedí s hlubokou odloučeností od světa, s kulturními vzpomínkami sahajícími daleko za dobu středověku, s geologickými formacemi, které člověka téměř vracejí do dob, kdy se pevniny pozvedly z vody. Člověk může mít takové dojmy, když se v Devonshire toulá pustinou Dartmooru, aby pak na pobřeží Cornwallu před skalními zříceninami Artušova zámku v Tintagelu prožil bouřící příboj oceánských vln. Středověk, tak úžasně konzervovaný v anglických stavbách, tvoří nádherný přechod, který i navzdory intenzivnímu prožívání dává možnost snášet tyto kontrasty. Můžeme dobře rozumět tomu, že pro Angličana musí být bytostnou nutností konzervovat středověk, a to i v podobě některých krojů a obyčejů, v podobě cechovního života. Posiluje to jeho sebevnímání i jeho

národní povědomí a obrňuje ho proti valící se socializaci, jež přikládá první sekeru na mohutný kmen imperialistického systému. Také to pro jeho estetické vědomí buduje most ke stářím zašlé minulosti, která na něho nesmírně živě pohlíží z močálů a oblých vrcholů hor, ze zemských formací, z éterného tkaní, které jimi tichounce zaznívá a řine se.

První dojem takových kontrastů nám v srpnu roku 1923 poskytla návštěva v Ilkley. Projíždí se tou nejčernější průmyslovou oblastí: Leeds, Bradford, monstrózní černé domy, nestvůry hodné Strindbergova pekla. Ilkley je milé místo na úpatí yorkshirských slatin. Tady k nám promlouvá vskutku pradávna minulost, nahoře na slatinách tu najdeme druidské kameny, dolmeny a vyrytá znamení, mluvící řečí oné niternosti, jež tehdejší kulturu spojovala s duchem.

To všechno však člověk prožívá ještě mnohem silněji ve Walesu, v tomto kraji bájného Merlina, jehož nejmilejším kouzelným pláštěm bylo šumění lesa a mořská pěna. Z Ilkley se jede přelidněnou, černou, kolejemí protaženou průmyslovou oblastí, kolem manchesterských továrních „masivů“ k terénu působícímu světlým, milým dojmem. Cestujícímu kynou středověká cimbuří Chesteru, pomrkávají na něj modré zálivy blížícího se Irského moře. Racci a další mořští ptáci, seřazení ve velkých polních leženích, dávají najevo, že co nevidět začne jejich nerušené panství. Do výše stoupají mohutné tvrže, velkolepé v rozmachu svých linií, pokořující rozlehlá údolí a snoubící se se skalami. Země baronů, které nedokázal přemoci žádný král a žádná církev, se zmocňuje duše příchozího, aby jí imponovala. Vše se najednou stalo básní, básní v kameni a břečťanu tkající přírody. Nahoře na skalách hrdinský epos, dole u měkkých ovčích stád na zelené pastvině idyla: v chvění jejich k sobě navzájem přitisklých hřbetů, připomínajícím něžné vlnění moře, tepe pulz vesmírného rytmu.

Tep časů zachycený v této zemi nás vede středověkem až k severské antice, která se tu zastavila. Byla - stále však ještě je. Je tak silná tady v té divoké kráse její přírody, v síle jejích živlů, ve smíchu slunce mezi polovičními průtržemi mračen, že jí moderna nemůže příliš ublížit. V tomto kraji mizí beze stop.

Ať si dole na pobřeží zálivu sviští automobily v dlouhých řadách skoro jako na Piccadilly: v tomto obraze jsou nepodstatné. Pohled směřuje vzhůru, kde na sebe ovšem pozornost poutá nejprve průmysl. Horským hřbetům byly zasazeny mocné rány; kamenolomy, the quarries. Černé a temné jsou sloužící vesnice, které se tu rozkládají, bez slohově organického spojení s okolní přírodou. Koleje, parní vozy, odstřelovací zařízení se zavrtaly do horniny a trhají její žíly. Taje však silnější než ony, vzdoruje a směje se jim, podle toho, jestli atmosféra horu uvolňuje nebo tvrdí. Panuje tu vzdušná a světelná sféra; ženoucí se oblaka, letící vítr, vždy nanovo bubnující déšť, anebo jeho veselé přehánky, jiskřivé slunce, které svou rozjasněnou tváří krotí pozdvížení živlů, aby se rychle zase zahalilo. To vše spolu laškuje a pohrává si, běsní a hrozí, sklání se a raduje, pádí a sviští: nádherné kypící mládí uprostřed úctyhodných svědků šerého dávnověku. Avšak tam, za horami, žije minulost, stojí tu v mocných, trvalých obrazech; k ní to i dnes táhne hledajícího člověka; k ní putuje vzhůru, po strmých svazích, nevyhýbaje se boji se skučícími, bodajícími vichry vanoucími ze strží. Brzy se dočká odměny. Pobřeží zálivu zmizí z dohledu; v široce rozprostřených visutých koberecích ho obklopí zářivá žluť, hluboká jasná fialová, kručinka a vřes. Plane to a tichne, kyne a hoří, vítězí barva. Avšak k prodlévání v požitku je zde příroda příliš drsná. Zápolení s větrem začne zmáhat; každý krok musí být vybojován. Záhy je kolem nás již jen skála, suchá tráva a mech. Člověk se musí vzpírat, musí se bránit, aby nebyl stržen dolů; prodírá se dál a dýchá novou sílu vpíjením linií a barev obzoru.

Druidové to svým poutníkům nečinili snadným.

Jak vznešená slavnost to však musela být, jaká velkolepost ve slavnostním průvodu, když ze všech stran se z vesnic vyvalil lid svahů a údolí, aby stoupal na vrchol hory. Jaký to dech samoty, jaký šepot pustiny, hlubiny, dálavy. Tam nahoře byl člověk vzdálen všednosti a blízko božstvu. Tady promlouvaly v živých duchovní bytosti, tady slunce psalo svým písmem do vyčkávajících stínů; těchto znamení se nadály kameny, postavené v kruhu dle souhvězdí zvěrokruhu; když slunce procházelo jedním ze znamení, vtisklo se do stínu kamene, a zasvěcený druid vyčetl jeho tajemství.

Obrácený k východu stál kámen, jenž přijímal zářivý Boží paprsek, když slunce stoupalo nad obzor. Vodorovné ukládání na svislé kameny vytvářelo stínové prostory, do nichž opět slunce psalo svou řečí. Takto kněz znalý světla a stínu obcoval s duchovním světem a četl příkázání, která určovala řád roku, práce, svátků, zákonů a obyčejů. Tak byla přijímána moudrost bohů a přeměňována v moudrost lidí. Jak živě to vše dosud působilo v tomto kraji, kde mohla být znovu učena dávná moudrost v její proměně a dobově historickém vývoji, v souladu s požadavky současnosti.

Mohla tu být učena jinak než v Německu, kde bylo nutné vytvořit především teoreticko-poznávací a vědecké základy. Zde, před anglickým publikem bylo možné přistupovat k duchu příměji, bezprostředněji. Náladu a odvahu k tomu mohlo poskytnout okolí, jako to v Penmaenmawru s jeho utkvělými imaginacemi. A toto je plod přednáškové činnosti Rudolfa Steinera v Anglii. Umožnila přistoupit k uchopení dějin duchovního vývoje světa a lidstva z jiné strany.

Penmaenmawr: neznámý šepot ve znění hlasů, cizí vanutí, avšak věčnější a pro ducha propustnější; nezadržuje, neměstná, jako to, co se zrodilo smícháním keltského idiomu s anglosaským; řeč tajuplně sršící v mnoha svých větrech provívaných hláskách.

Rudolf Steiner s pohnutím četl řeč tohoto v minulosti tkajícího atmosférického a éterického světa, proměnil tehdejší moudrost v moudrost dneška a vlil do ní sílu Já, která člověka vede zpět k Bohu a na cestě tam a zpět uzavírá kruh, jímž pro lidstvo prochází. Když minulost a budoucnost naleznou své duchovní ohnisko ve vědomí člověka a obsáhnou tak věčnost, je lidstvu navždy dáno prožívání duchovního vývoje světa a lidstva.

Dornach, prosinec 1926 Marie Steinerová